

از قدس تا دریای مدیترانه؛ محورهای تنش میان ترکیه و اسرائیل

فرنوش رام - اسرائیل

۴ دقیقه پیش

رجب طیب اردوغان، رئیس‌جمهور ترکیه، که پیش از این بارها در دو سال و نیم گذشته درباره «پیامدهای منطقه‌ای جنگ‌های اسرائیل» هشدار داده بود، اخیراً در اظهاراتی بی‌سابقه اعلام کرد: «حملات اسرائیل به سوریه و لبنان به سطحی رسیده که امنیت ترکیه را نیز تهدید می‌کند».

اردوغان روز ۲۰ خرداد تأکید کرد که «امنیت ترکیه نه از حاتای (مرزهای این کشور)، بلکه از حلب، دمشق و بیروت آغاز می‌شود» و متوقف کردن اسرائیل را یک «وظیفه بشری» دانست.

این سخنان با پاسخ تند و فوری بنیامین نتانیاهو روبه‌رو شد. نخست‌وزیر اسرائیل، اردوغان را «دیکتاتوری یهودستیز» خواند که «مخالفانش را سرکوب می‌کند، در حال نسل‌کشی علیه کردها است، از حماس حمایت می‌کند، مردم خود را سرکوب می‌کند و مخالفان سیاسی را زندانی می‌کند» و لذا آخرین کسی است که می‌تواند به او و اسرائیل درس اخلاق بدهد.

وزارت خارجه ترکیه نیز بلافاصله این اتهامات را تلاش نتانياهو برای گمراه کردن افکار عمومی جهان دانست.

رؤیای امپراتوری در برابر پایتخت باستانی

تنش‌ها میان ترکیه و اسرائیل با اظهارات مصطفی چیفتچی، وزیر کشور دولت اردوغان، وارد مرحله جدیدی شد. او ۱۶ خرداد ابراز امیدواری کرد که ترکیه همانند حلب و قره‌باغ، روزی کنترل قدس (اورشلیم) را به دست گیرد.

در پاسخ، وزیر دفاع اسرائیل با رد این ادعا گفت: «اورشلیم قسطنطنیه نیست و امپراتوری عثمانی که اردوغان رویای احیای آن را دارد، سال‌هاست فروپاشیده است».

اسرائیل که از زمان «جنگ شش‌روزه» در ۵۹ سال پیش، شرق اورشلیم را به عنوان بخشی از «پایتخت یکپارچه» خود اعلام کرده، اکنون با بلندپروازی‌های تاریخی ترکیه در این شهر مواجه است؛ مقاماتی در آنکارا که هنوز با تکیه بر سابقه ۵۰۰ ساله امپراتوری عثمانی به اورشلیم می‌نگرند.

دولت بنیامین نتانياهو برای مهار این وضعیت، سیاست برخورد شدید با رخنه ترکیه در میان فلسطینیان شرق اورشلیم را پیش گرفته و مؤسسات مالی، فرهنگی و مذهبی وابسته به آنکارا در این بخش را به سرعت تعطیل می‌کند.

چرا احتمال تقابل نظامی جدی گرفته می‌شود؟

نگرانی از درگیری نظامی مستقیم میان ترکیه و اسرائیل، به‌ویژه پس از جنگ ۱۲ روزه اسرائیل و ایران در سال گذشته، پررنگ‌تر شده است.

رسانه‌های ترک از سال گذشته فاش کرده‌اند که آنکارا با ساخت پناهگاه و تقویت پشت جبهه، در حال بررسی راهبردهای نظامی برای رویارویی احتمالی است.

هاکان فیدان، وزیر خارجه ترکیه، ۲۴ فروردین امسال، زمان کوتاهی پس از جنگ ۴۰ روزه اسرائیل و آمریکا با ایران، صراحتاً اعلام کرد که اسرائیل تلاش می‌کند پس از ایران، ترکیه را به عنوان «دشمن جدید» خود تعریف کند و این موضوع، به گفته او، «در حال تبدیل شدن به راهبرد رسمی اسرائیل است».

عبدالله بوزقورت، چهره مخالف و روزنامه‌نگار تبعیدی ترکیه و بنیان‌گذار و سردبیر وبسایت تحقیقاتی نوردیک مانیتور که از سوئد تحولات ترکیه را رصد می‌کند، در مقاله‌ای که این روزها منتشر کرد، ادعا کرد که حکومت آقای اردوغان در حال انجام مجموعه‌ای از اقدامات است که نشان‌دهنده آمادگی تدریجی برای سناریوی جنگ است. به گفته وی، به نظر می‌رسد که اسرائیل هدف اصلی احتمالی درگیری آینده ترکیه باشد.

اما یدیعوت آحرونوت ۲۲ خرداد به نقل از یک «کارشناس ترکیه» نوشت اقداماتی که آقای اردوغان انجام داده، تلاشی برای نظارت بیشتر بر ارتش کشورش با هدف جلوگیری از احتمال تکرار کودتا بوده است و هرچند یک تهدید از ناحیه ترکیه برای اسرائیل وجود دارد، اما مخالفانی در ترکیه این ادعاها را مطرح کرده‌اند و در تلاش برای یارگیری هستند.

ترکیه؛ خطری جدی‌تر از ایران؟

توان نظامی برتر: روزنامه اسرائیلی گلوبز ۲۰ خرداد گزارش داد که توان نظامی ترکیه به مراتب بالاتر از ایران است و بودجه دفاعی آن حدود ۶ برابر ایران برآورد می‌شود.

تهدید حیاتی: کمیته امنیتی اسرائیل به ریاست یعکوو ناگل، مشاور پیشین امنیت ملی، در گزارشی مشروح درباره مخاطراتی که اسرائیل را در سال‌های آتی تهدید می‌کند، آنکارا را یک «تهدید حیاتی و بلندمدت» برای اسرائیل معرفی کرده است.

برداشت اردوغان از ضعف اسرائیل: به گزارش یدیعوت آحرونوت، اردوغان اختلافات لفظی اخیر میان دونالد ترامپ و بنیامین نتانیا‌هو را نشانه ضعف اسرائیل و کاهش حمایت واشینگتن تعبیر کرده است. ای‌تامار آیخ‌نر در این روزنامه نوشت اردوغان همچنین به دنبال تقویت رهبری خود در جهان اسلام است و حتی باکی ندارد که نقش عملی ایران در منطقه را هم به چالش بکشد.

تسلیم کردهای ایران: رسانه‌های غربی و اسرائیلی گزارش دادند که رجب طیب اردوغان در آغاز جنگ مشترک آمریکا و اسرائیل با ایران، با آگاهی از طرح موساد برای مسلح کردن احزاب کرد در خارج از ایران برای ورود به ایران، دونالد ترامپ را از این امر منصرف کرد.

بخشی از عوامل تنش‌زا بین دو کشور

ترکیه، وارث امپراتوری عثمانی، نخستین کشور دنیای اسلام بود که چند ماه پس از استقلال اسرائیل این کشور را به رسمیت شناخت. مناسبات این دو در دهه ۱۹۹۰ تحکیم شد، اما چند سال بعد همه‌چیز تغییر کرد.

روابط آن‌ها از ۱۶ سال پیش و پس از حمله اسرائیل به کشتی امدادسانی «ماوی مرمره» غزه، وارد بحرانی دامنه‌دار شد که هنوز از آن رهایی نیافته‌اند.

هرچند دو طرف پنج تا شش سال پیش در دولت‌های نفتالی بنت و یائیر لاپید تلاش‌های کوتاهی برای بهبود روابط داشتند، اما جنگ غزه دوباره آتش اختلافات را شعله‌ور کرد.

پس از جنگ اسرائیل در غزه، ترکیه مسیرهای هوایی و دریایی خود را به روی اسرائیل بست، سطح رابطه دیپلماتیک را به پایین‌ترین حد کاهش داد و سفیرش را فراخواند که به اقدام متقابل اسرائیل منجر شد.

محورهای اصلی اختلافات در سال‌های اخیر

فلسطینیان و غزه: حمایت قاطع ترکیه از مردم غزه، پشتیبانی از شکایت آفریقای جنوبی علیه اسرائیل در دادگاه لاهه و ادامه اقامت سران گروه افراطی حماس در ترکیه، در حالی که اسرائیل، اتحادیه اروپا و آمریکا حماس را تروریستی طبقه‌بندی کرده‌اند.

سوریه: تغییرات سیاسی در سوریه برای اسرائیل نگران‌کننده بوده و پیشروی اسرائیل در منطقه جولان ترکیه را ناخشنود کرده است. در نخستین روزهای پس از سقوط خاندان اسد و آغاز حکومت احمد الشرع در دمشق، اسرائیل با بمباران‌های گسترده توان نظامی ارتش سوریه را هدف قرار داد و صدها تن از نیروهای خود را در منطقه جولان مستقر کرد. این پیشروی نظامی با واکنش تند ترکیه مواجه شد؛ کشوری که به گفته رئیس‌جمهور آمریکا، نقش مهمی در روی کار آمدن الشرع داشته و اکنون نگران دائمی شدن حضور پررنگ‌تر اسرائیل در سوریه است.

شاخ آفریقا: تقابل بر سر نفوذ در این منطقه، جایی که ترکیه از سومالی دفاع می‌کند و اسرائیل حامی استقلال سومالی‌لند است، ادامه دارد. همچنین اسرائیل و ترکیه از دو جناح رقیب در لیبی حمایت می‌کنند.

اتحادهای مدیترانه‌ای: نگرانی شدید ترکیه از ائتلاف نظامی و اقتصادی اسرائیل با یونان و قبرس در شرق مدیترانه و احتمال اثرات آن بر سرنوشت بخش ترک‌نشین قبرس.

کاروان‌های دریایی برای شکستن حصر غزه: خشم اسرائیل از حمایت ترکیه از اعزام پیاپی کاروان‌های دریایی حامی فلسطین به غزه. با وجود این تنش‌ها، به گزارش روزنامه یدیعوت آحرونوت، همکاری‌های امنیتی محدودی میان تل‌آویو و آنکارا همچنان برقرار است.

در آخرین نمونه، دو طرف در روزهای گذشته ماجرای بازداشت صدها فعال حامی فلسطین در دریای مدیترانه توسط ارتش اسرائیل را مدیریت کردند؛ به طوری که با وجود قطع سه‌ساله پروازهای مسافربری میان دو کشور، اسرائیل اجازه داد این بازداشت‌شدگان با یک پرواز مستقیم از تل‌آویو به استانبول بازگردانده شوند.

میانجی‌گری ناکام و چشم‌انداز آینده

الهام علی‌اف، رئیس‌جمهوری آذربایجان، پیش از جنگ‌های اسرائیل در ایران تلاش کرد با استفاده از روابط نزدیک خود با دولت‌های آنکارا و اورشلیم، بین سران آن‌ها میانجی‌گری کند، اما تشدید جنگ در منطقه این تلاش‌ها را ناکام گذاشت.

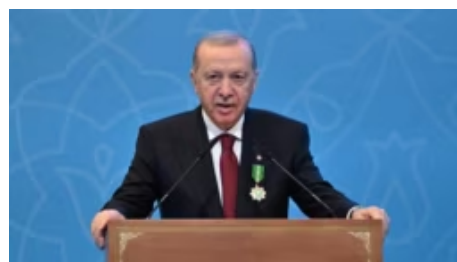
از سوی دیگر، دونالد ترامپ با وجود تمجیدهای مکرر از اردوغان به عنوان «رهبری قوی و دوست خوب»، ترجیح داده وارد جزئیات پیچیده این پرونده نشود، هرچند تأکید کرده تا زمانی که او در قدرت است، این تنش‌ها بین این دو متحد واشینگتن به جنگ ختم نخواهد شد.

برخی از تحلیل‌گران در اسرائیل، مانند ایتمار آبخنر در روزنامه یدیعوت آحرونوت، با دونالد ترامپ هم‌عقیده هستند که وقوع جنگ مستقیم یا قطع کامل روابط بین اسرائیل و ترکیه بعید است؛ به ویژه آن‌که ترکیه برای حفظ دسترسی خود به کرانه باختری به این کانال ارتباطی نیاز دارد.

آنکارا به تازگی شرط عادی‌سازی روابط را «پایان جنگ غزه، به رسمیت شناختن کشور مستقل فلسطین و تضمین امنیت منطقه» اعلام کرده است؛ این‌ها اما شروطی است که با توجه به تقویت جریان‌های راست‌گرا در اسرائیل و هراس عمومی در این کشور از رویه‌ای که «بلندپروازی‌های ترکیه» می‌نامند، بعید است به این زودی‌ها محقق شود.

بیشتر در این باره:

اردوغان: حملات اسرائیل به سوریه و لبنان برای ترکیه نیز تهدید است

این مطلب بخشی از:

فراتر از خبر

بایگانی

جهان